

Osmanlı Döneminde İngilizlere Türkçe Öğretmek Amacıyla Yazılan Kitapların Dil Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi*

*Erhan YEŞİLYURT***

Öz

Yabancı dil öğretiminde çeşitli araçlar kullanılır. Bunlardan biri de ders kitaplarıdır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde farklı hedef kitlelere yönelik ders kitapları yazılmıştır. Bu araştırmada Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla İngilizce yazılan on altı kitap dil öğretimi açısından incelenmiştir. Eserler, dil bilgisi öğretimi, dil öğretim yöntemi, dil becerileri, öğretim dili, kültür aktarımı, metin seçimi, öğrenme - öğretme süreci, görseller, amaç, hedef kitle ve alfabe gibi dil öğretimindeki çeşitli unsurlar açısından değerlendirilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizinin kullanıldığı araştırmada elde edilen verilerin analizi için betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda ders kitaplarında; okuma becerisinin geliştirilmesine yönelik dil bilgisi konularının öğretimine ağırlık verildiği ve hem Arap alfabesinin hem de Latin alfabesinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: dil öğretimi, dil becerileri, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretimi.

Evaluation of Books Written to Teach Turkish to the English during the Ottoman Period from the Perspective of Language Teaching

Abstract

Various tools like textbooks are used in foreign language teaching. Different textbooks are written in teaching Turkish as a foreign language for different target groups. In this research study, sixteen books written to teach Turkish to English during the Ottoman period were examined in terms of language teaching. The books were evaluated in terms of teaching grammar, language teaching methods, language skills, teaching language, culture transfer, text selection, teaching-learning process, visuals, purpose, audience and alphabets. Document analysis of the qualitative research method was used in research, and descriptive analysis and content analysis were used for analysis. As a result of data analysis, it was realized that both the Arabic alphabet and the Latin alphabet were used, and the teaching of grammar was focused to improve students' reading skills in the textbooks.

Key Words: Language teaching, language skills, teaching Turkish as foreign language, teaching Turkish to the English during the Ottoman period.

* Bu makale yazarın "Osmanlı Döneminde İngilizlere Türkçe Öğretimi" başlıklı doktora tezinden yararlanılarak geliştirilmiştir.

** Yrd.Doç. Dr, Erhan Yeşilyurt, Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü. Zonguldak. E-posta: erhanyesilyurt@beun.edu.tr

Giriş

Dil becerileri kazandırılırken çeşitli materyaller kullanılmakta ve bu materyallerin başında ders kitapları gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında geçmişte yazılmış olan dil öğretim kitaplarının sistematik bir şekilde incelenmesinin ve bulguların sağlam bir şekilde ortaya konulmasının önemi daha iyi kavranmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçenin farklı hedef kitleye öğretiminde hem yerli hem de yabancı yazarlar tarafından çeşitli ders kitapları yazılmıştır. İngiliz yazarlar tarafından ana dili İngilizce olanlara Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanan eserler de bunlar arasındadır. Bu eserlerin; dil bilgisi, dil öğretim yöntemi, dil becerileri, öğretim dili, kültür aktarımı, metin seçimi, öğrenme – öğretme süreci, görseller, amaç, hedef kitle ve alfabe gibi dil öğretiminde dikkat edilmesi gereken hususlar açısından incelenmesi günümüz çalışmalarına ışık tutacaktır.

Dil öğretiminin temel amacı dil becerileri kazandırmaktır. Dil becerileri; anlama becerileri olan dinleme ve okuma ile anlatma becerileri olan konuşma ve yazmadan meydana gelmektedir. Dört temel dil becerisinin kazandırılması dil öğretiminin temelini oluşturmaktadır.

Küreselleşen dünyada iletişim ve etkileşimin artması yabancı dil olarak Türkçe öğretimi çalışmalarının önemini de artırmıştır. Bu küresel etkileşim içerisinde etkin olan ulusların dilleri de doğal olarak önem kazanmaktadır. Bu bağlamda Türkiye ve Türkçenin öneminin artması Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin önemini ortaya çıkartmaktadır (Göçer ve Moğul, 2011).

Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretimine yönelik çalışmalar 1709 yılında başlar. 1709 yılından 1910 yılına kadarki 201 yıllık süreçte İngilizler ve İngilizce bilenlere Türkçe öğretmek amacıyla 17 tane kitap yazılmıştır.

Osmanlı döneminde İngilizler tarafından yazılan İngilizlere Türkçe öğretim kitapları ise şu şekildedir:

1. Thomas Vaughan, Grammar Of The Turkish Language (Türk Dil Bilgisi), 1709 yılında Londra’da basılmıştır.
2. A. L. Davids, Grammar Of The Turkish Language (Türkçe’nin Dil Bilgisi Kuralları), 1832’de Londra’da basılmıştır.
3. Charles Boyd, The Turkish Interpreter Or A New Grammar Of The Turkish Language (Türkçe Tercüman ya da Türk Dilinin Yeni Dil Bilgisi), 1842 yılında Paris’te basılmıştır.
4. William Burckhardt Barker, A Reading Book Of The Turkish Language (Türk Dilinin Okuma Kitabı), 1854 yılında Londra’da basılmıştır.
5. William Burckhardt Barker, A Practical Grammar Of The Turkish Language; with Dialogues and Vocabulary (Türk Dilinin Pratik Dil Bilgisi Kitabı – Diyalog ve Sözlük İle Birlikte), 1854’te Londra’da basılmıştır.
6. James William Redhouse, The Turkish Campaigner’s Vade-Mecum Of Ottoman Colloquial Language (Türk Seferine Çıkanlara Osmanlı’nın Günlük Konuşma Dili), 1855 yılında basılmıştır.
7. Edwin Arnold, A Simple Transliterated Grammar Of The Turkish Language With Dialogues and Vocabulary (Türk Dilinin Basit Çevrilmiş Dil Bilgisi – Diyalog ve Sözlük İle Birlikte), 1877 yılında Londra’da basılmıştır.
8. Elias Riggs, Outline Of A Grammar Of The Turkish Language (Türk Dil Bilgisinin Ana Hatları)

Osmanlı Döneminde İngilizlere Türkçe Öğretmek Amacıyla Yazılan Kitapların Dil Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi

Bu eser İngilizlere Osmanlı Türkçesi öğretmek amacıyla 1856 yılında Ermenice ve Ermeni karakterleriyle yazılmıştır.

9. Frank Lawrence Hopkins, Elementary Grammar Of The Turkish Language: With A Few Easy Exercises (Türk Dil bilgisine Başlangıç: Birkaç Kolay Alıştırma ile), 1877 yılında Londra’da yayımlanmıştır.

10. A. Said, Turkish Self – Taught Or The Dragoman For Travellers In The East, Being A New Practical And Easy Method Of Learning The Turkish Language (Yeni Pratik ve Kolay Yöntemlerle Türk Dili öğretimi), 1877 yılında Londra’da basılmıştır.

11. Charles Francis MacKenzie, A Turkish Manual Comprising A Condensed Grammar With Idiomatic Phrases, Exercises, And Dialogues, And Vocabulary (Deyim Kalıpları, Alıştırmalar, Diyalog ve Sözlük ile Oluşturulmuş Dil Bilgisi İçeren Türkçe El Kitabı), 1879 yılında Londra’da basılmıştır.

12. Charles Wells, A Pratical Grammar Of The Turkish Language (Türk Dilinin Pratik Dil Bilgisi), 1880’de, Londra’da basılmıştır.

13. James William Redhouse, A Simplified Grammar Of The Turkish Language (Türk Dilinin Basit Dil Bilgisi), 1884’te Londra’da yazmıştır.

14. C. J. Tarring, Turkish Grammar (Türk Dil Bilgisi), 1886 yılında Londra’da basılmıştır.

15. Anton Tien, A Turkish Grammar, Containing Also Dialogues and Terms Connected with the Army, Navy, Military Drill, Diplomatic and Social Life (Sosyal Yaşam, Diplomasi ve Ordu ile İlişkili Diyalog ve Terimler İçeren Türk Dil Bilgisi), 1896 yılında yayımlanmıştır.

16. V. H. Hagopian, Ottoman Turkish Conversation Grammar (Osmanlı Türkçesi Konuşma Dilinin Dil Bilgisi) 1907’de Londra’da basmıştır.

17. V. H. Hagopian, Key to the Ottoman - Turkish Conversation – Grammar (Osmanlı Türkçesi Konuşma Dilinin Dil Bilgisi Anahtarı) 1908 yılında Londra’da basmıştır.

Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan eserlere yönelik çeşitli araştırmalar vardır. Özçam (1997), “Türkiye Türkçesi ile ilgili gramer çalışmaları –Bibliyografya Denemesi” başlıklı makalesinde bu dönemde yazılan eserlerden bahsetmiştir.

Doğan (2011), “XIX. Yüzyılda Yabancılar Türkçe Öğretimi Çalışmaları: W. B. Barker Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinde Barker’ın “A Reading Book Of The Turkish Language” adlı eserini incelemiştir.

Karagöl (2011), “Sir James William Redhouse ve İngilizlere Türkçe Öğretim Yöntemi” adlı yüksek lisans tezinde Redhouse’un “The Turkish Campaigner’s Vade-Mecum Of Ottoman Colloquial Language” ve “A Simplified Grammar Of The Turkish Language” adlı eserlerini incelemiştir. Ancak belirtilen eserleri topluca ele alan ve bir bütünlük içinde inceleyen çalışma yoktur.

Bu çalışmanın amacı, Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretimi için yazılan Türkçe öğretim kitaplarından yola çıkılarak o dönemde İngilizlere yönelik Türkçe öğretim yöntemlerini ortaya koymaktır. Bu amaçla aşağıdaki alt problemler belirlenmiştir.

Bu dönemde yazılan eserlerde;

1. Dil bilgisi öğretimi nasıl yapılmıştır?
2. Hangi dil öğretim yöntemleri kullanılmıştır?
3. Öğretimde dil becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmış mıdır?
4. Dil öğretiminde öğretim dili olarak hangi dil/diller kullanılmıştır?

5. Kültürel öğelere yer verilmiş midir?
6. Öğretimde metinlere yer verilmiş midir?
7. Öğretim bir süreç halinde yapılmış mıdır?
8. Görsel unsurlara yer verilmiş midir?
9. Hedef kitle var mıdır?
10. Öğretimde hangi alfabe/alfabeler kullanılmıştır?

Araştırma, Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretimi için yazılan Türkçe öğretim kitaplarının gün yüzüne çıkması, bu kitapların Türkçe öğretim metotlarının ortaya konması ve bu çalışma sonrasında ortaya konan bulguların günümüze ışık tutabilecek olması açısından önemlidir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırma sonucunda elde edilecek olan olgu ve kavramlara ulaşmada yol gösterecek olan yazılı malzemenin incelenerek analiz edilmesidir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen, olay veya olgular hakkında, bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Şimşek, 2009). Araştırmada ilgili dokümanlar incelenmiş, konu ile ilgisi olduğu düşünülen ifadeler tespit edilmiş, daha sonra bu ifadeler için bir tema ifadesi yazılmış ve temalar numaralandırılmıştır.

İnceleme Nesnesi

Osmanlı döneminde İngiliz ve Osmanlı Türklerinin kullandığı Latin ve Arap alfabesi ile İngilizce yazılan Türkçe öğretim kitapları bu araştırmanın evren ve örneklemini oluşturmaktadır. Bu nedenle Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan on yedi eserden on altısı, İngiliz ve Osmanlı Türklerinin kullandığı Latin ve Arap alfabesi ile İngilizce yazılan eserlerin tamamına bu araştırmada yer verilmiştir. Elias Riggs'in yazdığı dil öğretim kitabı Ermeni alfabesi ile yazıldığı için bu eser araştırmada kullanılmamıştır.

Verilerin Toplanması ve Çözülmesi

Nitel araştırmada en yaygın olarak kullanılan veri toplama yöntemlerinin başında görüşme, odak grup görüşmesi ve gözlem gelmektedir. Bunların yanında çeşitli türdeki dokümanlar da (belgeler, yazışmalar, fotoğraflar gibi) nitel araştırmada kullanılan verilere temel oluşturabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Nitel araştırmalarda elde edilen verilerin analizi için betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılmaktadır. Betimsel analiz tekniğinde veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). İçerik analizinde ise derinlik vardır. Belirlenen kelimelerin anlamlarına da bakılır ve buradan belli çıkarımlar elde edilir.

Bu çalışmada toplanan nitel verilerin çözümlenmesi için doküman analizi kullanılmıştır. Dokümanlar genellikle niteliksel çalışmalar üzerine yazılır. Birçok belge çeşidi arka plan ile ilgili bilgi

Osmanlı Döneminde İngilizlere Türkçe Öğretmek Amacıyla Yazılan Kitapların Dil Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi

sağlayabilir ve böylece belgeler arası ilişki kurmaya yardımcı olur (Marshall ve Rossman, 2009). Doküman analizi ile ortaya çıkarılmak istenen konu derinlemesine incelenir ve ayrıntılar belirgin hale gelir. Araştırma konusu olan Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretimine yönelik yapılan alanyazın taramasından yola çıkılarak veri analizi için bir çerçeve çizilmiştir. İnceleme amacına yönelik temalara ulaşılmış ve dokümanlar için kodlama formları oluşturulmuştur.

İngilizlere Türkçe öğretimine yönelik belirlenen kitaplar fişleme metodu kullanılarak temalara ayrılmıştır. Sınıflandırmalardan yola çıkılarak kitapların Türkçe öğretim metotları hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur.

Dokümanların incelenmesi aşamasında takip edilen yol şu şekildedir:

İlgili dokümanlar araştırmacı tarafından okunmuş, konu ile ilgili ifadeler tespit edilmiş, daha sonra bu ifadeler için bir tema ifadesi yazılmış ve temalar numaralandırılmıştır.

Örnek: Osmanlı döneminde yazılmış olan İngilizlere Türkçe öğretim kitapları incelenerek kitaplarda yer alan dil bilgisi konuları madde madde tespit edilmiş ve bu maddeler bütünü oluşturduğu gruba dil bilgisi tema ismi verilmiştir. Dil bilgisi ile ilgili konular (isim, sıfat, zarf... gibi) bu tema altında 1 Ünlem, 2 İsim, 3 Sıfat... gibi numaralarla gösterilmiştir.

Tablo 1: Osmanlı döneminde yazılmış İngilizlere Türkçe öğretim kitaplarına yönelik kodlamalar

Temalar				
1. Dil bilgisi	2. Yöntem	3. Dil becerileri	4. Öğretim dili	5. Kültür aktarımı
6. Metin seçimi	7. Öğrenme – Öğretme süreci	8. Görsel unsurlar	9. Amacı - Hedef kitle	10. Alfabe

Osmanlı döneminde yazılmış olan İngilizlere Türkçe öğretim kitaplarının incelenmesinde 10 tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar üzerinden yapılan değerlendirmede Osmanlı döneminde yazılan Türkçe öğretim kitaplarının birbiriyle benzer özellikleri ve bu eserleri diğer eserlerden ayıran özellikleri tespit edilmiştir.

1. Dil Bilgisi

Tablo 2: Dil bilgisi konuları

1. Ünlemler	7. Fiilimsiler
2. İsim	8. Ekler
3. Sıfat	9. Edatlar
4. Zamir	10. Bağlaçlar
5. Fiil	11. Zamanlar
6. Zarflar	12. Söz dizimi

Kitaplarda yer alan dil bilgisi anlatımları 12 konuda toplanmıştır. Her eserde tablodaki dil bilgisi konularının tamamı yer almamaktadır.

2. Yöntem

Dil öğretim yöntemleri tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntemler

1. Gramer - Tercüme Yöntemi	6. Genel Fiziksel Tepki Yöntemi
2. İşitsel-Dilsel Yöntem	7. Telkin Yöntemi
3. Bilişsel Yöntem	8. İletişimci Yaklaşım
4. Doğrudan Yöntem	9. Seçmecî Yöntem
5. Doğal Yöntem	

Yukarıdaki sınıflandırma, Memiş ve Erdem (2013), Benhür (2002), Tosun (2006), Krashen (1982), Kabadayı (2003)'dan hareketle hazırlanmıştır.

3. Dil becerileri

Tablo 4: Dil becerileri

1. Okuma
2. Dinleme
3. Konuşma
4. Yazma

Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan kitaplar okuma, dinleme, konuşma ve yazma olmak üzere dört dil becerisinin öğretimde kullanılması açısından incelenmiştir.

4. Öğretim dili

Tablo 5: Öğretim dili

1. Hedef Dil
2. Ana dil
3. Her iki dilin birlikte kullanılması

Araştırmaya konu olan eserlerdeki öğretim dili hedef dil olan Türkçe, ana dil olan İngilizce ve dil öğretiminde her iki dilin birden kullanılması (Türkçe – İngilizce) şeklinde listelenmiştir.

5. Kültür aktarımı

Dil, kültürün hem kendisi hem taşıyıcısı sayılır. Topluma özgü duyuş, yaşayış tarzı diyebileceğimiz kültürün unsurları Yakıcı, Yücel, Doğan ve Yelok'a (2004) göre şu şekilde sıralanabilir: Dil, edebiyat, din, ahlak, tarih, gelenek, görenek, hukuk, sanat (müzik, resim, heykel, mimari, tiyatro, sinema), şehircilik, spor, eğlence, eğitim, yemek, giyim, vatan, folklor (batıl inançlar, halk oyunları, halk hekimliği, halk hava tahmin raporları), ekonomi.

Araştırmaya konu olan eserler kültür aktarımı teması altında dil, tarih, giyim ... gibi çeşitli kategoriler açısından incelenmiştir.

Tablo 6: Kültür aktarımı

1. Dil	7. Hukuk	13. Yemek
2. Edebiyat	8. Sanat	14. Giyim
3. Din	9. Şehircilik	15. Vatan
4. Ahlak	10. Spor	16. Folklor
5. Tarih	11. Eğlence	17. Ekonomi
6. Gelenek – Görenek	12. Eğitim	

Kitaplarda yer alan kültürel öğeler on yedi başlık altında incelenmiş ve bu kültürel öğelere göre kodlamalar yapılmıştır.

6. Metin seçimi

Bu bölümde dil öğretiminde kullanılan metin türleri araştırılmıştır. Metin türlerinin listelenmesinde Yakıcı, Yücel, Doğan ve Yelok'tan (2004) yararlanılmıştır.

Osmanlı Döneminde İngilizlere Türkçe Öğretmek Amacıyla Yazılan Kitapların Dil Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi

Tablo 7: Metin seçimi

1. Masal	9. Makale	17. Biyografi
2. Destan	10. Eleştiri	18. Dilekçe
3. Şiir	11. Deneme	19. Tutanak – diploma
4. Hikâye	12. Anı	20. Bildiri
5. Fabl	13. Günlük	21. Rapor
6. Roman	14. Gezi yazısı	22. Efsane
7. Tiyatro	15. Mektup	23. Diyalog
8. Mizahî Fıkra	16. Röportaj	

Türler şu şekilde sınıflandırılmıştır:

- Yaratıcı, kurgusal yazılar: Masal, destan, şiir, hikâye (öykü), fabl, roman, tiyatro, diyalog, efsane olmak üzere dokuz,
- Düşünce ve bilgi aktaran yazılar: Fıkra, makale, eleştiri (tenkit), deneme, anı (hatıra), günlük, gezi yazısı, mektup, röportaj, biyografi olmak üzere on,
- Resmî (Formal) yazılar: Dilekçe, tutanak, bildiri, rapor olmak üzere dört başlıkta toplanmıştır.

7. Öğrenme – Öğretme süreci

Bu bölümde araştırmaya konu olan Türkçe öğretim kitaplarında dil öğretimine yönelik planlı bir öğretim süreci izlenip izlenilmediği değerlendirilmiştir.

Tablo 8: Öğrenme – Öğretme süreci

1. Hazırlık
2. İşleniş
3. Ölçme – Değerlendirme

Kitapta yer alan konuların işlenişinde öğrenme – öğretme süreci üç başlık altında ele alınmıştır.

8. Görsel Unsurlar

Bu bölümde Türkçe öğretim kitaplarındaki görsel unsurlara yer verilmiştir.

Tablo 9: Görsel Unsurlar

1. Resimler
2. Şekiller

Osmanlı döneminde yazılan İngilizlere Türkçe öğretim kitaplarında görsel unsurlar iki başlık altında değerlendirilmiştir.

9. Amacı – Hedef kitle

Tablo 10: Amacı – Hedef kitle

1. Öğrencilere Türkçe öğretmek
2. Turistlere Türkçe öğretmek
3. Resmî görevlilere Türkçe öğretmek
4. Tüccar
5. Gazeteciler

Bu bölümde Türkçe öğretim kitaplarının hangi amaçla yazıldığı, hedef kitlesinin kimler olduğu sorularına yönelik cevapların tasnif unsurları yer almaktadır.

10. Alfabe

Kitaplarda kullanılan alfabeler 3 kategoride incelenmiştir.

Tablo 11: Alfabe

1. Arap alfabesi
2. Latin alfabesi
3. Her iki alfabenin de öğretimde kullanılması

Yabancılara Türkçe öğretirken dikkat edilmesi gereken bir konu da alfabadır. Eğer hedef dil ile ana dil arasında alfabe farkı varsa bu fark göz ardı edilmemelidir. Alfabe farklılığı öğrenme – öğretme sürecinde yer alacak etkinliklerin ilk olarak alfabe öğretimiyle başlaması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu durum süreç planlamasının alfabe etkeninin de dikkate alınarak tekrar yapılmasını ve etkinliklerin daha geniş bir zamana yayılmasını beraberinde getirmektedir.

Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan eserlerin değerlendirilmesinde betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. Toplanan verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşabilmek amacıyla içerik analizi gerçekleştirilir. Bir başka deyişle betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur (Akbulut, 2013). Yukarıdaki tema ve kategoriler çerçevesinde incelenen kitaplarla ilgili bulgular şu şekildedir:

Bulgular

1. Dil bilgisine yönelik bulgular

Eserlerin incelenmesinde dil bilgisine yönelik bulgular 12 kategoride toplanmıştır. Osmanlı döneminde yazılan bazı eserlerde dil bilgisi konularının tamamı yer alırken bazı eserlerde dil bilgisi konularının çok az bir kısmı yer aldığı görülmüştür.

Dilbilgisi konularına yönelik olarak yapılan inceleme sonuçlarına ait veriler Tablo-12’de sunulmuştur.

Tablo 12: Dil bilgisine yönelik bulgular

Kitaplar (Yazar – Eser)	Dil Bilgisi
T. Vaughan, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	1,2,3,4,5,6,7,9,10
L. Davids, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	2,3,4,5, 6,9,10
C. Boyd, <i>The Turkish Interpreter Or A New Grammar Of The Turkish Language</i>	2,3,4,5, 6,8,9,10
W. B. Barker, <i>A Reading Book Of The Turkish Language</i>	2,3,4, 5,7,8
W. B. Barker, <i>A Practical Grammar Of The Turkish Language</i>	2,3,4, 5,7,8
J. W. Redhouse, <i>The Turkish Campaigner’s Vade-Mecum Of Ottoman Colloquial Language</i>	1,2,3,4, 5,7,8,11,12
E. Arnold, <i>A Simple Transliterated Grammar Of The Turkish Language</i>	2,3,4,5, 6,9,10
Frank Lawrence Hopkins, <i>Elementary Grammar Of The Turkish Language: With A Few Easy Exercises</i>	2,3,4, 5,6,9,10,11
Abu Said, <i>Turkish Self – Taught Or The Dragoman For Travellers In The East, Being A New Practical And Easy Method Of Learning The Turkish Language</i>	1,2,3,4,5,6

Osmanlı Döneminde İngilizlere Türkçe Öğretmek Amacıyla Yazılan Kitapların Dil Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi

C. F. Mackenzie, <i>A Turkish Manual Comprising A Condensed Grammar With Idiomatic Phrases, Exercises, And Dialogues, And Vocabulary</i>	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10
C. Wells, <i>A Pratical Grammar Of The Turkish Language</i>	1,2,3,4,5,6,7,9,10,12
J. W. Redhouse, <i>A Simplified Grammar Of The Ottoman - Turkish Language</i>	1,2,3,4,5,6,7,9,10,12
C. J. Tarring, <i>Turkish Grammar</i>	1,3,4,5, 6,8,10
Anton Tien, <i>A Turkish Grammar, Containing Also Dialogues And Terms Connected With The Army, Navy, Military Drill, Diplomatic And Social Life</i>	1,2,3,4,5,6,9,10
V. H. Hagopian, <i>Ottoman Turkish Conversation Grammar</i>	1,2,3,4,5,6,8,9,10
V. H. Hagopian, <i>Key To The Ottoman-Turkish Conversation-Grammar</i>	1,2,3,4,5,6,8,9,10

(1. Ünlemler, 2. İsim, 3. Sifat, 4. Zamir, 5. Fiil, 6. Zarflar, 7. Fiilimsiler, 8. Ekler, 9. Edatlar, 10. Bağlaçlar, 11. Zamanlar, 12. Söz dizimi)

Bu bölümde bütün Türkçe öğretim kitaplarının dil bilgisi konularına değindiği görülmektedir. Yalnız Redhouse, Vaughan, Mackenzie ve Wells bu konuda diğer yazarların değinmedikleri gramer konularına da değinerek farklılıklarını ortaya koymuşlardır. Ancak Barker ve Abu Said eserlerini yazarken dil bilgisi konularının çok azına yer vermişlerdir.

2. Kitaplarda kullanılan öğretim yöntemlerine yönelik bulgular

Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan eserler kullanılan öğretim yöntemlerine göre incelenmiş ve elde edilen veriler Tablo 13'te gösterilmiştir:

Tablo 13: Kitaplarda kullanılan öğretim yöntemlerine yönelik bulgular

Kitaplar (Yazar – Eser)	Yöntem
T. Vaughan, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	1
L. Davids, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	1
C. Boyd, <i>The Turkish Interpreter Or A New Grammar Of The Turkish Language</i>	1
W. B. Barker, <i>A Reading Book Of The Turkish Language</i>	1
W. B. Barker, <i>A Practical Grammar Of The Turkish Language</i>	1
J. W. Redhouse, <i>The Turkish Campaigner's Vade-Mecum Of Ottoman Colloquial Language</i>	1
E. Arnold, <i>A Simple Transliterated Grammar Of The Turkish Language</i>	1
Frank Lawrence Hopkins, <i>Elementary Grammar Of The Turkish Language: With A Few Easy Exercises</i>	1
Abu Said, <i>Turkish Self– Taught Or The Dragoman For Travellers In The East, Being A New Practical And Easy Method Of Learning The Turkish Language</i>	1
C. F. Mackenzie, <i>A Turkish Manual Comprising A Condensed Grammar With Idiomatic Phrases, Exercises, And Dialogues, And Vocabulary</i>	1
C. Wells, <i>A Pratical Grammar Of The Turkish Language</i>	1
J. W. Redhouse, <i>A Simplified Grammar Of The Ottoman - Turkish Language</i>	1
C. J. Tarring, <i>Turkish Grammar</i>	1
Anton Tien, <i>A Turkish Grammar, Containing Also Dialogues And Terms Connected With The Army, Navy, Military Drill, Diplomatic And Social Life</i>	1
V. H. Hagopian, <i>Ottoman Turkish Conversation Grammar</i>	1
V. H. Hagopian, <i>Key To The Ottoman-Turkish Conversation-Grammar</i>	1

Bu bölümde yazarların hepsinin eserlerini oluştururken gramer – tercüme yöntemini kullandığı görülmektedir. Bu durum üzerinde bu yöntemin kitapların yazıldığı dönemde bilinen tek yöntem olmasının etkisi ortadadır.

3. Öğretimde kullanılan dil becerilerine yönelik bulgular

Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan eserler öğretimde kullanılan dil becerilerine göre incelenmiştir. Eserlerin yazıldığı dönemde dil öğretiminde dil becerilerine yönelik eğitim verme eğilimi fazla olmadığı için bu konuda genellikle tek beceri üzerinden eğitimin sürdürüleceği düşünülmektedir. Bu durum aşağıdaki tabloda açık bir şekilde görülmektedir:

Tablo 14: Öğretimde kullanılan dil becerilerine yönelik bulgular

Kitaplar (Yazar – Eser)	Dil Becerileri
T. Vaughan, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	1
L. Davids, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	1
C. Boyd, <i>The Turkish Interpreter Or A New Grammar Of The Turkish Language</i>	1,2,3,4
W. B. Barker, <i>A Reading Book Of The Turkish Language</i>	1
W. B. Barker, <i>A Practical Grammar Of The Turkish Language</i>	1,3,4
J. W. Redhouse, <i>The Turkish Campaigner's Vade-Mecum Of Ottoman Colloquial Language</i>	1
E. Arnold, <i>A Simple Transliterated Grammar Of The Turkish Language</i>	1
Frank Lawrence Hopkins, <i>Elementary Grammar Of The Turkish Language: With A Few Easy Exercises</i>	1
Abu Said, <i>Turkish Self-Taught Or The Dragoman For Travellers In The East, Being A New Practical And Easy Method Of Learning The Turkish Language</i>	-
C. F. Mackenzie, <i>A Turkish Manual Comprising A Condensed Grammar With Idiomatic Phrases, Exercises, And Dialogues, And Vocabulary</i>	1
C. Wells, <i>A Practical Grammar Of The Turkish Language</i>	1
J. W. Redhouse, <i>A Simplified Grammar Of The Ottoman - Turkish Language</i>	1,3,4
C. J. Tarring, <i>Turkish Grammar</i>	1
Anton Tien, <i>A Turkish Grammar, Containing Also Dialogues And Terms Connected With The Army, Navy, Military Drill, Diplomatic And Social Life</i>	1
V. H. Hagopian, <i>Ottoman Turkish Conversation Grammar</i>	1, 3, 4
V. H. Hagopian, <i>Key To The Ottoman-Turkish Conversation-Grammar</i>	1

(1. Okuma, 2. Dinleme, 3. Konuşma, 4. Yazma)

Osmanlı döneminde yazılmış olan Türkçe öğretim kitapları dil becerileri açısından incelendiğinde bu kitapların genel olarak ayrı ayrı dil becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklerle yazılmadığı görülür.

William Burckhardt Barker, *A Reading Book Of The Turkish Language With A Grammar And Vocabulary* adlı eserinde dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerinin geliştirilmesine yönelik etkinliklere yer vermiştir. Barker'in eserinde birden fazla becerinin dil öğretimine katılmasına yönelik etkinlikler vermesi Barker'i diğer yazarlardan ayırmıştır.

V. H. Hagopian, *Ottoman – Turkish Conversation – Grammar* adlı eserinde okuma, konuşma ve yazma becerilerinin geliştirilmesine yönelik etkinliklere yer verdiği görülmektedir. Hagopian, eserinde birden fazla dil beceri ile öğretimi gerçekleştirmiştir. Bu durum eğitimin daha verimli olmasını sağlamıştır.

James William Redhouse, İngiliz subaylar için yazdığı *The Campaigner's Vade – Mecum Of Ottoman Colloquial Language* adlı eserinde okuma, konuşma ve yazma becerilerinin geliştirilmesine yönelik etkinliklere yer vermiştir. Eğitimde daha fazla dil becerisinin geliştirilmesi eğitimin kalitesini de artırmaktadır.

Osmanlı Döneminde İngilizlere Türkçe Öğretmek Amacıyla Yazılan Kitapların Dil Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi

4. Öğretim diline yönelik bulgular

Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan eserler öğretim diline göre incelenmiştir. Öğretim diline yönelik olarak yapılan inceleme sonuçlarına ait veriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 15: Öğretim diline yönelik bulgular

Kitaplar (Yazar – Eser)	Öğretim Dili
T. Vaughan, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	3
L. Davids, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	3
C. Boyd, <i>The Turkish Interpreter Or A New Grammar Of The Turkish Language</i>	3
W. B. Barker, <i>A Reading Book Of The Turkish Language</i>	3
W. B. Barker, <i>A Practical Grammar Of The Turkish Language</i>	3
J. W. Redhouse, <i>The Turkish Campaigner's Vade-Mecum Of Ottoman Colloquial Language</i>	3
E. Arnold, <i>A Simple Transliterated Grammar Of The Turkish Language</i>	3
Frank Lawrence Hopkins, <i>Elementary Grammar Of The Turkish Language: With A Few Easy Exercises</i>	3
Abu Said, <i>Turkish Self-Taught Or The Dragoman For Travellers In The East, Being A New Practical And Easy Method Of Learning The Turkish Language</i>	3
C. F. Mackenzie, <i>A Turkish Manual Comprising A Condensed Grammar With Idiomatic Phrases, Exercises, And Dialogues, And Vocabulary</i>	3
C. Wells, <i>A Practical Grammar Of The Turkish Language</i>	3
J. W. Redhouse, <i>A Simplified Grammar Of The Ottoman - Turkish Language</i>	3
C. J. Tarring, <i>Turkish Grammar</i>	3
Anton Tien, <i>A Turkish Grammar, Containing Also Dialogues And Terms Connected With The Army, Navy, Military Drill, Diplomatic And Social Life</i>	3
V. H. Hagopian, <i>Ottoman Turkish Conversation Grammar</i>	3
V. H. Hagopian, <i>Key To The Ottoman-Turkish Conversation-Grammar</i>	3

(1. Hedef Dil, 2. Ana dil, 3. Her iki dilin birlikte kullanılması)

Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla eser veren yazarlar kullandıkları gramer – tercüme yönteminin de etkisiyle eserlerinde hem hedef dili hem ana dili kullanmaktadırlar. Eserlerde örnek metinler bazen hedef dille bazen de ana dille yazılmakta, metinlerin yanında da metinler hedef dille yazılmışsa ana dille, metinler ana dille yazılmışsa hedef dille karşılıkları verilmiştir.

5. Kültür aktarımına yönelik bulgular

Dil öğretimi ile ilgili etkinliklerde kültürel öğelerin kullanılması elzemdir. Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan eserler incelendiğinde yazarların genellikle kültür aktarımına dikkat ettikleri görülmektedir. Kültür aktarımına yönelik olarak yapılan inceleme sonuçlarına ait veriler Tablo 16'da gösterilmiştir:

Tablo 16: Kültür aktarımına yönelik bulgular

Kitaplar (Yazar – Eser)	Kültür Aktarımı
T. Vaughan, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	1,3,9,17
L. Davids, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	1,2,3,6,7,13
C. Boyd, <i>The Turkish Interpreter Or A New Grammar Of The Turkish Language</i>	1,2,3,6
W. B. Barker, <i>A Reading Book Of The Turkish Language</i>	1,3,4
W. B. Barker, <i>A Practical Grammar Of The Turkish Language</i>	1,3,17

J. W. Redhouse, <i>The Turkish Campaigner's Vade-Mecum Of Ottoman Colloquial Language</i>	1,3,6,9,13,17
E. Arnold, <i>A Simple Transliterated Grammar Of The Turkish Language</i>	1,3
Frank Lawrence Hopkins, <i>Elementary Grammar Of The Turkish Language: With A Few Easy Exercises</i>	1,3
Abu Said, <i>Turkish Self – Taught Or The Dragoman For Travellers In The East, Being A New Practical And Easy Method Of Learning The Turkish Language</i>	1,12,13,14
C. F. Mackenzie, <i>A Turkish Manual Comprising A Condensed Grammar With Idiomatic Phrases, Exercises, And Dialogues, And Vocabulary</i>	1,3,6,9,13,17
C. Wells, <i>A Practical Grammar Of The Turkish Language</i>	1,3,6
J. W. Redhouse, <i>A Simplified Grammar Of The Ottoman - Turkish Language</i>	1,6
C. J. Tarring, <i>Turkish Grammar</i>	1,3
Anton Tien, <i>A Turkish Grammar, Containing Also Dialogues And Terms Connected With The Army, Navy, Military Drill, Diplomatic And Social Life</i>	1,3,9,17
V. H. Hagopian, <i>Ottoman Turkish Conversation Grammar</i>	1,2,6,7,9
V. H. Hagopian, <i>Key To The Ottoman-Turkish Conversation-Grammar</i>	1,3

(1. Dil, 2. Edebiyat, 3. Din, 4. Ahlak, 5. Tarih, 6. Gelenek – Görenek, 7. Hukuk, 8. Sanat, 9. Şehircilik, 10. Spor, 11. Eğlence, 12. Eğitim, 13. Yemek, 14. Giyim, 15. Vatan, 16. Folklor, 17. Ekonomi)

C. F. Mackenzie, J. W. Redhouse ve L. Davids altı değişik konuda kültürel özellikleri aktararak bu konuda en çok kültürel özelliklere dikkat eden yazarlar olurken V. H. Hagopian ise beş konuda kültürel özellikleri aktarmaya çalışmışlardır.

Eserlerde değinilen kültürel özellikler genellikle dil, din, yemek ve giyim olmuştur. Osmanlı döneminde dini yapının sosyal hayat üzerindeki etkisinin fazla olması, yemek yemenin ve giyim insanın zaruri ihtiyaçlarından olması bu durumun nedenleri arasında gösterilebilir.

6. Metin seçimine yönelik bulgular

Dil öğretiminde örnek metinlere yer verilmesi dil öğretiminin daha verimli gerçekleşmesini sağlamaktadır. Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan eserler incelendiğinde yazarların eserlerde metin seçimine önem verdikleri görülmektedir. Metin seçimine yönelik olarak yapılan inceleme sonuçlarına ait veriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 17: Metin seçimine yönelik bulgular

Kitaplar (Yazar – Eser)	Metin Seçimi
T. Vaughan, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	23,5
L. Davids, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	1,3,4,11,12,14,17,22
C. Boyd, <i>The Turkish Interpreter Or A New Grammar Of The Turkish Language</i>	4,5,23
W. B. Barker, <i>A Reading Book Of The Turkish Language</i>	3,8
W. B. Barker, <i>A Practical Grammar Of The Turkish Language</i>	23
J. W. Redhouse, <i>The Turkish Campaigner's Vade-Mecum Of Ottoman Colloquial Language</i>	23
E. Arnold, <i>A Simple Transliterated Grammar Of The Turkish Language</i>	23
Frank Lawrence Hopkins, <i>Elementary Grammar Of The Turkish Language: With A Few Easy Exercises</i>	4
Abu Said, <i>Turkish Self – Taught Or The Dragoman For Travellers In The East, Being A New Practical And Easy Method Of Learning The Turkish Language</i>	-
C. F. Mackenzie, <i>A Turkish Manual Comprising A Condensed Grammar With Idiomatic Phrases, Exercises, And Dialogues, And Vocabulary</i>	23
C. Wells, <i>A Practical Grammar Of The Turkish Language</i>	1,4
J. W. Redhouse, <i>A Simplified Grammar Of The Ottoman - Turkish Language</i>	-
C. J. Tarring, <i>Turkish Grammar</i>	4,5,11

Osmanlı Döneminde İngilizlere Türkçe Öğretmek Amacıyla Yazılan Kitapların Dil Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi

Anton Tien, <i>A Turkish Grammar, Containing Also Dialogues And Terms Connected With The Army, Navy, Military Drill, Diplomatic And Social Life</i>	1,4,5,23
V. H. Hagopian, <i>Ottoman Turkish Conversation Grammar</i>	3,4,5,8,11,23
V. H. Hagopian, <i>Key To The Ottoman-Turkish Conversation-Grammar</i>	3,5,8,13,23

(1. Masal, 2. Destan, 3. Şiir, 4. Hikâye, 5. Fabl, 6. Roman, 7. Tiyatro, 8. Mizahî Fıkra, 9. Makale, 10. Eleştiri, 11. Deneme, 12. Anı, 13. Günlük, 14. Gezi yazısı, 15. Mektup, 16. Röportaj, 17. Biyografi, 18. Dilekçe, 19. Tutanak – diploma, 20. Bildiri, 21. Rapor, 22. Efsane, 23. Diyalog)

Arthur Lumley Davids, Türkçe öğretim kitabında kullandığı sekiz farklı türdeki metin ile bu alanda metinleri en çok kullanan yazar olurken C. F. Mackenzie, V. H. Hagopian ve Arnold Tien de kullandıkları metin türleri ile metinlere dil öğretiminde çokça yer vermişlerdir. Örnek metinler anlatılan konunun peşine koyularak kitabı okuyanların konuyu gördükten sonra metinle karşılaşmaları ve öğrendikleri konulara yönelik deneyim sahibi olmaları istenmiştir. Bu dönemde diğer yazarların da dil öğretiminde metinlerin kullanımına dikkat ettiği görülürken yalnız James William Redhouse A Simplified Grammar Of The Ottoman - Turkish Language adlı eserinde dil öğretiminde metin kullanmamıştır. James William Redhouse eserinde dil öğretimini kelimeler üzerinden gerçekleştirmiş, eserin sonuna bir de sözlük bölümü eklemiştir.

7. Öğrenme – Öğretme sürecine yönelik bulgular

Dil öğretim etkinliklerinin belli bir sıraya göre ve planlı olarak gerçekleştirilmesi eğitimin verimliliği açısından önemlidir. Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan eserler Öğrenme – Öğretme sürecine yönelik değerlendirildiğinde yazarların süreci dikkate almadıkları görülmektedir. Öğrenme – Öğretme sürecine yönelik olarak yapılan inceleme sonuçlarına ait veriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 18: Öğrenme – Öğretme sürecine yönelik bulgular

Kitaplar (Yazar – Eser)	Öğrenme – Öğretme süreci
T. Vaughan, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	-
L. Davids, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	-
C. Boyd, <i>The Turkish Interpreter Or A New Grammar Of The Turkish Language</i>	-
W. B. Barker, <i>A Reading Book Of The Turkish Language</i>	1,2
W. B. Barker, <i>A Practical Grammar Of The Turkish Language</i>	-
J. W. Redhouse, <i>The Turkish Campaigner's Vade-Mecum Of Ottoman Colloquial Language</i>	-
E. Arnold, <i>A Simple Transliterated Grammar Of The Turkish Language</i>	-
Frank Lawrence Hopkins, <i>Elementary Grammar Of The Turkish Language: With A Few Easy Exercises</i>	-
Abu Said, <i>Turkish Self – Taught Or The Dragoman For Travellers In The East, Being A New Practical And Easy Method Of Learning The Turkish Language</i>	-
C. F. Mackenzie, <i>A Turkish Manual Comprising A Condensed Grammar With Idiomatic Phrases, Exercises, And Dialogues, And Vocabulary</i>	-
C. Wells, <i>A Practical Grammar Of The Turkish Language</i>	-
J. W. Redhouse, <i>A Simplified Grammar Of The Ottoman - Turkish Language</i>	1
C. J. Tarring, <i>Turkish Grammar</i>	-
Anton Tien, <i>A Turkish Grammar, Containing Also Dialogues And Terms Connected With The Army, Navy, Military Drill, Diplomatic And Social Life</i>	-
V. H. Hagopian, <i>Ottoman Turkish Conversation Grammar</i>	1
V. H. Hagopian, <i>Key To The Ottoman-Turkish Conversation-Grammar</i>	-

(1. Hazırlık, 2. İşleniş, 3. Ölçme – Değerlendirme)

Günümüz dil öğretim kitapları dil öğretimini planlı olarak ve bir süreç hâlinde işlemektedir. Osmanlı dönemi Türkçe öğretim kitaplarına baktığımızda çoğu öğretim kitabında planlı bir öğrenme – öğretme süreci yoktur. Ancak William Burckhardt Barker, *A Reading Book Of The Turkish Language* adlı eserinde, V. H. Hagopian, *Ottoman – Turkish Conversation – Grammar* adlı eserinde ve James William Redhouse *A Simplified Grammar Of The Ottoman - Turkish Language* adlı eserinde hazırlık ve işleniş kısımlarında bilgi vermiş ve alıştırmalar yapmışlardır. Eser incelediğinde yazarın konu anlatımından sonra etkinlikler hazırlayarak öğrencilerin boşlukları doldurmasını istemiş, ayrıca konuya hazırlık mahiyetli bilgiler de vermiştir.

8. Görsel unsurlara yönelik bulgular

Bu bölümde Osmanlı döneminde yazılmış Türkçe öğretim kitaplarının hiçbirinde öğretimde görsel unsurların kullanılmadığı görülmektedir.

9. Amacı – Hedef kitleye yönelik bulgular

Osmanlı döneminde yazılmış Türkçe öğretim kitaplarında hedef kitle gözetilmekte ve eser hedef kitleye göre düzenlenmektedir. Bu durum aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 19: Amacı – Hedef kitleye yönelik bulgular

Kitaplar (Yazar – Eser)	Amacı – Hedef kitle
T. Vaughan, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	1,2,4
L. Davids, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	1,2,3,4
C. Boyd, <i>The Turkish Interpreter Or A New Grammar Of The Turkish Language</i>	2,4
W. B. Barker, <i>A Reading Book Of The Turkish Language</i>	1
W. B. Barker, <i>A Practical Grammar Of The Turkish Language</i>	2,4
J. W. Redhouse, <i>The Turkish Campaigner's Vade-Mecum Of Ottoman Colloquial Language</i>	3
E. Arnold, <i>A Simple Transliterated Grammar Of The Turkish Language</i>	1,2,3,5
Frank Lawrence Hopkins, <i>Elementary Grammar Of The Turkish Language: With A Few Easy Exercises</i>	-
Abu Said, <i>Turkish Self – Taught Or The Dragoman For Travellers In The East, Being A New Practical And Easy Method Of Learning The Turkish Language</i>	2
C. F. Mackenzie, <i>A Turkish Manual Comprising A Condensed Grammar With Idiomatic Phrases, Exercises, And Dialogues, And Vocabulary</i>	1,2,3,4,5
C. Wells, <i>A Pratical Grammar Of The Turkish Language</i>	1
J. W. Redhouse, <i>A Simplified Grammar Of The Ottoman - Turkish Language</i>	1
C. J. Tarring, <i>Turkish Grammar</i>	1
Anton Tien, <i>A Turkish Grammar, Containing Also Dialogues And Terms Connected With The Army, Navy, Military Drill, Diplomatic And Social Life</i>	3
V. H. Hagopian, <i>Ottoman Turkish Conversation Grammar</i>	3,4
V. H. Hagopian, <i>Key To The Ottoman-Turkish Conversation-Grammar</i>	1

(1. Öğrencilere Türkçe öğretmek, 2. Turistlere Türkçe öğretmek, 3. Resmi görevlilere Türkçe öğretmek, 4. Tüccar, 5. Gazeteciler)

Osmanlı devletinin İngilizlere Türkçe öğretme amacıyla yazılan eserlerin ortaya çıktığı 18. – 19. yüzyılda dünya devletleri arasında önemli bir yere sahip olması, İngilizlerin Osmanlı devletini yakından takip etmesine neden olmuştur. Bu dönemde birçok İngilizin çeşitli nedenlerle Osmanlı topraklarına geldiği görülür. Bu dönemde yazılan Türkçe öğretim kitaplarının hemen hemen tamamının öncelikli amacı Türkçe öğrenmek isteyen öğrencilere yardımcı olmaktır. Daha sonra resmî görevlilere yardımcı

Osmanlı Döneminde İngilizlere Türkçe Öğretmek Amacıyla Yazılan Kitapların Dil Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi

olmak amacı taşırlar. Ayrıca bazı Türkçe öğretim kitaplarının gazeteci ve tüccarlara da Türkçe öğretmeyi amaçladığı görülmektedir. Bu dönemde yazılan eserlerin hedef kitleyi dikkate alması eğitimin kalitesini artırmıştır.

10. Alfabeyle yönelik bulgular

Dil öğretimi yapılırken hedef dil ile ana dilin alfabelerine de dikkat edilmeli, alfabe farklılığı varsa öğretime alfabe ile başlanmalıdır. Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan eserlere bakıldığında alfabe farklılığının dikkate alındığı görülmektedir. Alfabeyle yönelik olarak yapılan inceleme sonuçlarına ait veriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 21: Alfabeyle yönelik bulgular

Kitaplar (Yazar – Eser)	Alfabe
T. Vaughan, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	2
L. Davids, <i>Grammar Of The Turkish Language</i>	3
C. Boyd, <i>The Turkish Interpreter Or A New Grammar Of The Turkish Language</i>	3
W. B. Barker, <i>A Reading Book Of The Turkish Language</i>	3
W. B. Barker, <i>A Practical Grammar Of The Turkish Language</i>	3
J. W. Redhouse, <i>The Turkish Campaigner's Vade-Mecum Of Ottoman Colloquial Language</i>	3
E. Arnold, <i>A Simple Transliterated Grammar Of The Turkish Language</i>	3
Frank Lawrence Hopkins, <i>Elementary Grammar Of The Turkish Language: With A Few Easy Exercises</i>	3
Abu Said, <i>Turkish Self – Taught Or The Dragoman For Travellers In The East, Being A New Practical And Easy Method Of Learning The Turkish Language</i>	3
C. F. Mackenzie, <i>A Turkish Manual Comprising A Condensed Grammar With Idiomatic Phrases, Exercises, And Dialogues, And Vocabulary</i>	3
C. Wells, <i>A Practical Grammar Of The Turkish Language</i>	3
J. W. Redhouse, <i>A Simplified Grammar Of The Ottoman - Turkish Language</i>	3
C. J. Tarring, <i>Turkish Grammar</i>	2
Anton Tien, <i>A Turkish Grammar, Containing Also Dialogues And Terms Connected With The Army, Navy, Military Drill, Diplomatic And Social Life</i>	3
V. H. Hagopian, <i>Ottoman Turkish Conversation Grammar</i>	3
V. H. Hagopian, <i>Key To The Ottoman-Turkish Conversation-Grammar</i>	3

(1. Arap alfabesi, 2. Latin alfabesi, 3. Her iki alfabenin de öğretimde kullanılması)

Bu dönemde yazılan Türkçe öğretim kitaplarında genellikle hedef dilin alfabesi olan Arap alfabesi ve ana dilin kullandığı alfabe olan Latin alfabesi bir arada kullanılmıştır. Bununla birlikte C. J. Tarring, *Turkish Grammar* adlı eserinde ve Thomas Vaughan, *Grammar Of the Turkish Language* adlı eserinde sadece Latin alfabesi ile Türkçeyi öğretmeyi amaçlamıştır. Dil öğretiminde hedef dil ile ana dilin kullanımında alfabe farklılığı varsa alfabe öğretimine dikkat edilmeli ve her iki dilin alfabesi de kullanılarak öğretimde verimliliğin artırılması sağlanmalıdır.

Sonuç

Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan eserlerin kültür aktarımına önem verdiği ve bu dönemde yazılan bütün dil öğretim kitaplarının kültürel öğelerini kullandıkları görülmektedir.

Günümüzde karşımıza çıkan yabancılara Türkçe öğretimi ders kitapları ile ilgili yapılan araştırmalarda kültür aktarımına çokça yer verildiği görülmüştür. Buna göre;

Ökten ve Kavanoz (2014), günümüzde kullanılan yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki kültür aktarımını inceleyebilmek için bu alanda yazılmış beş kitabı incelemişlerdir. Türkçe ders kitaplarının, Türk insanının gündelik hayatta yaşadığı kültürü olduğu gibi tanıtmakta daha etkili olması gerekmektedir. Bir turist için hazırlanmış rehber çerçevesinden kurtulup kültürel duyarlılığı ve kültürel farkındalığı arttıracak örnekler kullanılması gerektiği sonucuna varmışlardır.

Turhan (2014), yabancılara Türkçe öğretiminde atasözlerinin önemine dair yaptığı çalışmasında ise Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde, dilin zaten bünyesinde barınan ve Türk milletinin aynası olan folklor ürünlerine, özellikle bu ürünlerden atasözlerine sıklıkla başvurulması gerektiğinden bahsetmiştir.

Kültür aktarımının kullanılması açısından incelendiğinde L. Davids ve J. W. Redhouse'un kültürel öğeleri eserlerinde diğer yazarlara göre daha çok kullandıkları, ancak diğer yazarların da kültürel öğelere eserlerinde yer verdikleri görülür.

Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan eserlere bakıldığında dil becerilerine yönelik etkinliklerin verilmesinde eksik kaldıkları, genellikle sadece okuma becerisine yöneldikleri görülür. Bu konuda Redhouse, Barker ve Hagopian'ın eserlerinde diğer dil becerilerini de önemsedikleri verilen etkinliklerden anlaşılmaktadır. W. B. Barker, J. W. Redhouse ve V. H. Hagopian'ın okuma, konuşma ve yazma becerilerine, C. Boyd'un okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerilerine eserlerinde yer verdikleri görülür.

Bu dönemde yazılan eserlerin dil bilgisi kurallarının öğretimine önem verdikleri görülür. Bu alanda C. Wells, J. W. Redhouse, Anton Tien ve V. H. Hagopian on ayrı dil bilgisi konusunu eserlerinde işleyerek bu konunun üstünde en çok duran yazarlar olmuşlardır.

Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan eserler kullanılan öğretim yöntemlerine göre incelendiğinde eserlerin gramer – tercüme yöntemi ile öğretimi amaçladığı görülmektedir.

Öğretim diline yönelik incelendiğinde yazarların eserlerini hedef dil ve ana dili bir arada kullanarak yazdıkları görülmektedir.

Yazarların, eserlerinde dil öğretirken metinlerden yararlandıkları görülür. L. Davids sekiz ayrı türde metinden yararlanarak metin seçimine en çok dikkat eden yazar olmuştur.

Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan eserler öğrenme – öğretme sürecinin eserlerde kullanılması açısından incelendiğinde, W. B. Barker'ın eserinde hazırlık ve işleniş aşamalarına yer verdiği görülür.

Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan eserlere hedef kitleye yönelik incelendiğinde, F. L. Hopkins haricinde bütün yazarlar eserlerini hedef kitle gözeterek yazmışlardır.

Eserlerde görsel unsura rastlanmıştır. Eserlerde Arap ve Latin alfabesi bir arada kullanılmıştır.

Yukarıda yer alan bilgiler ışığında Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan eserler, dönemin hâkim dil öğretim anlayışına göre değerlendirilmelidir. İncelenen kitaplardaki durumdan hareketle şu önerilere yer verilebilir:

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimini hedefleyen kitaplarda;

- Tek bir yöntemle bağlı kalınmamalı, yöntem çeşitliliği sağlanmalıdır.
- Tek bir dil becerisine yoğunlaşılmalı, dört temel dil becerisinin (dinleme, konuşma, okuma, yazma) tamamı geliştirilmeye çalışılmalıdır.
- Öğretim hedef dil ile yapılmalı.
- Yabancı dil öğretimi aynı zamanda bir kültür aktarımı sürecidir. Dolayısıyla seviyelere uygun olarak Türk kültüründen örneklerle yer verilmelidir.

Osmanlı Döneminde İngilizlere Türkçe Öğretmek Amacıyla Yazılan Kitapların Dil Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi

- Öğretimi gerçekleştirmek için metinlere yer verilmelidir. Okuma becerisini geliştiren metinlerin yanı sıra konuşma becerisini (diyalog) geliştiren metinlere de yer vermelidir.
- Öğrenme öğretme süreci olarak hazırlık, dersin işleniş basamakları ve ölçme – değerlendirmeye yer verilmelidir.
- Metinleri ve etkinlikleri destekleyen dikkat çekici görsellere yer verilmelidir.
- Hedef kitle sınırlandırılması yapılmalıdır.
- Öğrencinin öğrenme amacına yönelik planlama yapılmalıdır.
- Öğrencinin ana dilinde kullandığı alfabenin durumuna göre alfabe öğretimi yapılabilir.

Kaynaklar

- Akbulut, Y. (2013). Verilerin analizi. A. A. Kurt, (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri* (s. 155), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri.
- Arnold, E. (1877). *A simple transliteral of the Turkish language*. Londra: Trübner & Co.
- Barker, W. B. (1854). *A reading book of the Turkish language*. Londra: James Medden.
- Barker, W. B. (1854). *A practical grammar of the Turkish language; with dialogues and vocabulary*. Londra: Bernard Quaritch.
- Benhür, M. H. (2002). *Türkçenin yabancılara öğretiminde tartışılmayan ana kavramlar*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış doktora tezi.
- Boyd, C. (1842). *The Turkish interpreter or a new grammar of the Turkish language*. Londra: Smith Elder & Co.
- Dauids, A. L. (1832). *A grammar of the Turkish language*. Londra: Parbury & Allen.
- Doğan S. (2011). *XIX. Yüzyılda yabancılara Türkçe öğretimi çalışmaları: W. B. Barker örneği*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Göçer, A ve Moğul, S. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili çalışmalara genel bir bakış, *Turkish Studies*, 6 (3), 797 – 810.
- Hagopian, V. H. (1908). *Key to the Ottoman – Turkish conversation – grammar*. Londra: Heidelberg.
- Hagopian, V. H. (1907). *Ottoman – Turkish conversation – grammar*. Londra: Heidelberg.
- Hopkins, E. L. (1877). *Elementary grammar of the Turkish language*. Londra: Trübner & Co..
- Kabadayı, A. (2003). Öğrenci – merkezli yabancı dil öğretim modeli tercih ölçeği (YÖMTÖ). *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (1), 55 – 66.
- Karagöl, E. (2011). *Sir James William Redhouse ve İngilizlere Türkçe öğretim yöntemi*. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Krashen S. D. (1982). *Principles and practice in second language acquisition*. Oxford: Pergamon Press Inc..
- Mackenzie, C. F. (1879). *A Turkish manual: comprising a condensed grammar with idiomatic phrases, exercises, and dialogues, and vocabulary*. Londra: WM. H. Allen & Co.
- Marshall C., ve Rossman G. B. (2009). *Designing qualitative research*. London: Sage publications.
- Memiş, R. M. ve Erdem D. M. (2013). Yabancı dil öğretimde kullanılan yöntemler, Kullanım özellikleri ve eleştiriler. *Turkish Studies*, 297 – 318.
- Ökten, E. C. ve Kavanoz S. (2014). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimini hedefleyen ders kitaplarında kültür aktarımı. *Turkish Studies*. 9/3, 845 – 862.
- Özçam, Ç. (1997). Türkiye Türkçesi ile ilgili gramer çalışmaları – Bibliyografya denemesi. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 110, 22-24.
- Redhouse, J. W. (1884). *A simplified grammar of the Turkish language*. Londra: Trübner & Co.

- Redhouse, J. W. (1855). *The Turkish campaigner's vade – mecum Ottoman colloquial language*. Londra: Thomas Harrison.
- Said, A. (1877). *Turkish self – taught or the dragoman for travellers in the east, being a new practical and easy method of learning the Turkish language*. Londra: Franz Thimm.
- Şimşek, H. (2009). Eğitim tarihi araştırmalarında yöntem sorunu. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(1), 33-51.
- Tarring, C. J. (1886). *A practical elementary Turkish grammar*. Londra: Kegan Paul, Trench & Co.
- Tien, A. (1896). *A Turkish grammar*. Londra: Sampson Low, Marston & Company.
- Tok, M. (2013). Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki yazma çalışmalarının değerlendirilmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (6/1), 249 – 279.
- Tosun, C. (2006). Yabancı dil öğretim ve öğreniminde eski ve yeni yöntemlere yeni bir bakış. *Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Journal of Arts and Sciences*, 5, 79 – 88.
- Turhan Tuna, S. (2014). Yabancılara Türkçe öğretiminde Türk halk edebiyatı metinleri kullanımı: Oğuz Kağan Destanı örneği. *Turkish Studies*, 9/3, 1481-1497.
- Wells, C. (1880). *A practical grammar of the Turkish language*. Londra: Bernard Quaritch.
- Vaughan, T. (1709). *Grammar of the turkish language*. Londra: F. Humfreys.
- Yakıcı A., Yücel M., Doğan, M., Yelok, S. V. (2004). Üniversiteler için Türk dili ve kompozisyon bilgileri. Ankara: Bilge Yayınları.
- Yeşilyurt, E. (2015). *Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretimi*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Yıldırım A., ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel tarama yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım A., ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel tarama yöntemleri(5th ed.)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, F. (2014). Yeni hitit yabancılar için Türkçe 2 ders kitabı yazma etkinlikleri üzerine bir inceleme. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 37 – 48.